

RIERA HERNÁNDEZ, Francesc Xavier (2021)

Castellbisbal, dos segles i mig d'estudi demogràfic (1572-1830)

Castellbisbal: Ajuntament de Castellbisbal, 201 p.

DL: B 3910-2021

L'estudi sobre la demografia històrica a Catalunya ha viscut diverses fases des dels seus inicis en els anys cinquanta i seixanta del segle xx, uns inicis prometedors gràcies als treballs de Jordi Nadal, Emili Giralt, Josep Iglésies i Pierre Vilar, fonamentalment. Entre tots quatre van construir unes bases sòlides, uns fonaments, sobre els quals s'ha anat bastint un edifici a batzegades, amb èpoques brillants i amb èpoques de foscor. Ens atrevim a titllar el moment actual (de fet, des del canvi de segle) de dispers. Si en els anys vuitanta i noranta del segle xx els departaments d'història moderna de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Autònoma de Barcelona van prendre el relleu dels pioners i van impulsar recerques amb sort diversa, a partir de l'any 2000 les recerques esdevenen sobretot aventures solitàries sense una direcció clara del que calia fer (o seguir fent).

Des d'una altra perspectiva, a partir dels anys vuitanta del segle xx es van impulsar estudis demogràfics basats en llibres sacramentals i en llibres de registre civil en algunes facultats de medicina (especialment Barcelona i Reus), centrats sobretot en les causes de la mortalitat i en el seguiment del personal sanitari de l'època moderna. En qualsevol cas, aquests treballs han fornit una gran quantitat de dades demogràfiques que no podem menystenir.

Jordi Nadal i Pierre Vilar, emmirallats en el model francès, van deixar per escrit que el primer que calia fer eren buidatges sobretot numèrics (o anònims) de les sèries de llibres sacramentals que es conserven a les parròquies i als bisbats catalans. Aquests llibres eren els precedents del registre civil (iniciat per llei l'any 1870) i la majoria començaven (o haurien de començar) cap a 1565, després de l'admis-

sió per part de Felip II dels postulats del concili de Trento (1545-1563). Si tenim en compte que el Principat de Catalunya (sense comptar la Catalunya del Nord) tenia a principis del segle xviii unes dues mil parròquies, el camp per córrer era molt extens i en cap cas no podia ser un projecte unipersonal.

Des d'aleshores, i gràcies a multitud d'esforços, s'han fet buidatges més o menys complets (i coneguts) d'entre 250 i 300 parròquies, als quals hem d'afegir el de la parròquia de Sant Vicenç de Castellbisbal realitzat per Francesc Xavier Riera Hernández, que ha vist la llum recentment (abril de 2021) publicat per l'ajuntament castellbisbalenc. Cal destacar que l'autor va accedir a la demografia històrica sota el guiatge de Valentí Gual mentre cursava un doctorat al cap i a la fi allunyat d'aquella disciplina. I d'un treball de recerca sobre la natalitat de Castellbisbal, dins d'una assignatura dels seus estudis de doctorat, n'ha sortit aquest llibre.

Són diversos els mèrits que concorren en aquesta publicació: el primer mèrit destacable és que s'ha fet sobre una parròquia inèdita, que encara ningú havia treballat anteriorment, de manera que disposem de noves dades per afegir al mapa de la demografia històrica catalana. Un altre mèrit se l'emporta l'ajuntament pel fet de creure en el treball que estava portant a terme Francesc Xavier Riera, concedir-li una beca per completar la feina que havia començat anys enrere, prorrogar el termini inicial de presentació del treball acabat i convertir-ho tot plegat en una publicació excel·lent i a l'abast de tothom no només en paper sinó també a través d'Internet.

Un altre mèrit del treball és l'ús de la documentació disponible que fa l'autor.

L'estudi abasta el període 1572 a 1830 i es basa en tots els llibres sacramentals que s'han conservat, fins i tot un que va ser restaurat a petició de l'autor. Aquests llibres són els de baptismes, els de matrimonis, els de defuncions i les llibretes de compliment pasqual, aquestes últimes de les menys utilitzades en els estudis de demografia històrica tot i el rendiment que en va treure Jaume Codina per a la parròquia de Sant Boi de Llobregat en els ja llunyans anys setanta i vuitanta del segle xx. En el cas de Castellbisbal, l'ús d'aquestes llibretes permet a l'autor comparar dades amb els fogatges i intentar donar xifres de població més enllà dels recomptes de focs.

Francesc Xavier Riera analitza acuradament i metòdicament tots els aspectes que es poden extreure d'un buidatge anònim d'uns llibres sacramentals, acompanyat d'algun quadre i un bon nombre de gràfics, i compara els resultats amb algunes de les parròquies limítrofes amb Castellbisbal (com Rubí o Sant Cugat del Vallès) i amb alguna més allunyada (com Sentmenat). Així, dins de la natalitat trobem l'anàlisi de la seva evolució, el moviment decennal, la ràtio de masculinitat, la taxa de natalitat, la il·legitimitat i l'estacionalitat; dins de la mortalitat trobem l'anàlisi de la seva evolució, la taxa de mortalitat i l'estacionalitat; i dins de la nupcialitat trobem l'anàlisi de la seva evolució, la taxa de nupcialitat, el nombre

mitjà de fills per matrimoni i l'estacionalitat. Finalment, ho complementa amb un balanç migratori i amb una anàlisi del comportament de la població castellbisbalenca a partir de la confluència de totes les variables demogràfiques.

L'autor no s'escapa dels problemes que s'han trobat totes les persones que han treballat amb llibres sacramentals d'època moderna: dèficits d'informació, com per exemple, les defuncions dels albat (que apareixen molt tard), llibres en mal estat o amb una lletra que en dificulta la lectura, inici no sincrònic de les tres sèries d'esdeveniments vitals. Però això no obsta que es tracti d'un treball que podem posar com a model del que es pot seguir fent en demografia històrica per avançar amb el llegat inicial de Jordi Nadal i Pierre Vilar. Des d'aquí només podem fer un prec: que aquests buidatges s'allarguin fins l'any 1936; som conscients que és multiplicar la feina, però també és cert que milloraria molt el coneixement de la demografia catalana en uns anys crucials. Si més no, en el segle XIX i principis del segle XX la cal·ligrafia i la netedat dels llibres sacramentals (en general) fa que el buidatge numèric (o anònim) sigui més senzill de fer. I així ho vam traslladar a Francesc Xavier Riera el dia de la presentació del llibre, per si s'animava a seguir el buidatge dels llibres sacramentals de la parròquia de Castellbisbal més enllà de 1830.

Raimon Masdén i Térmens

Universitat Autònoma de Barcelona
<https://orcid.org/0000-0002-3382-7974>

